

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/18583> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Nerwiy, Hawar Khalil Taher
Title: The Republic of Kurdistan, 1946
Issue Date: 2012-03-13

Nederlandse samenvatting (Summary in Dutch)

De sociologische discussie aangaande nationale eenwording heeft in het geval van de Koerdische nationalistische bewegingen van de twintigste eeuw niet tot een positief resultaat van politieke transformatie geleid. Het is de Koerdische nationalistische bewegingen niet gelukt om alle etnisch-religieuze (Soennieten, Shi'ieten, Yezidi's, enz.) en etnisch-linguïstische (Kurmanji, Sorani, Zazai, Hewrami, etc.) groeperingen te integreren en daarmee de vorming van een eenheidsstaat binnen eigen territoriale staatsgrenzen te bewerkstelligen.⁹²²

Vóór de Eerste Wereldoorlog waren deze culturele en religieuze aspecten belangrijke zaken in Koerdistan en de etnische grenzen waren geen subjectieve aangelegenheid. Maar dit alles is na de Eerste Wereldoorlog drastisch veranderd in een strijd van politieke verschillen, toen de nieuwe natiestaten in het Midden-Oosten werden gesticht. Deze nieuwe natiestaten, voornamelijk Turkije, Iran en Irak, hadden op twee manieren invloed op de Koerdische nationalistische bewegingen wat betreft hun strijd voor zelfbeschikking met een eigen regering. Ten eerste was de natiestaat gevormd naar de identiteit van de dan dominante groep. Deze nieuwe identiteit zonder Koerdische trekken heeft invloed gehad op de gevoelens in de Koerdische gemeenschap en vooral op het Koerdische nationalisme. Met het oog op de Koerdische politieke identiteit, te realiseren door middel van de stabilisatie van een eigen natiestaat of door autonomie, liet deze druk zich gelden. Ten tweede was integratie en assimilatie binnen de aanwezige dominante groep en, nog belangrijker, de ontkenning van de Koerdische identiteit, een kenmerkende politiek van deze nieuwe natiestaten in het Midden-Oosten. Als gevolg daarvan werd het belang van de Koerdische strijd om de eigen Koerdische identiteit te beschermen dominant. Uiteindelijk heeft deze strijd geleid tot oprichting van politieke partijen binnen de Koerdische gemeenschap. Abbas Vali heeft terecht verklaard dat de Koerdische nationale identiteit onmiskenbaar een moderne is.⁹²³

Gedurende de Eerste Wereldoorlog was Koerdistan een slagveld. Met de vorming van nieuwe staten die in de plaats kwamen van het uiteengevallen Ottomaanse Rijk, was er de verwachting dat misschien de dynastie Qajars ook uiteen zou vallen in een aantal kleinere staten. Maar de territoriale integriteit en de soevereiniteit van de Iraanse regering bleek ongedeerd gebleven. Zeker toen Reza Shah aan de macht kwam en bouwde aan een sterke,

⁹²² Bozarlan, 'Some Remarks on Kurdish Historiographical Discourse in Turkey (1919-1980)', in Vali 2003, 38.

⁹²³ Vali 2003, 104.

centralistisch bestuurde moderne staat. De belangrijkste drijfveer achter de sociale mobilisatie van de Koerden na 1941 lag in het gevoerde beleid van Reza Shah in de periode tussen de twee wereldoorlogen. Gedurende de twintig jaar van het bewind van Reza Shah was modernisering een belangrijk beleidsinstrument om een moderne natiestaat in Iran op te bouwen. Ter effectuering van dit beleid heeft Reza Shah grondige veranderingen aangebracht in de sociaal-politieke en economische situatie van de traditioneel levende Iraanse bevolking. Gedwongen migratie en toegewezen vestiging van de nomaden en stammen, in het bijzonder van Koerden, werd een belangrijk beleidsinstrument van Reza Shah. Vele gezinnen werden door dit beleid vervreemd van hun oorspronkelijke omgeving, en hun tribale leiders werden gevangen gezet, verbannen en in het ergste geval gedood. Inrichting van modern onderwijs, de hervorming en standaardisatie van de Perzische taal, het verbod op het gebruik van lokale talen zoals het Koerdisch op scholen door het hele land, en de inperking van de culturele rechten zoals streekgebonden folkloristische klederdracht enz., werden geïmplementeerd. Dit alles als onderdeel om Reza Shahs moderniseringsbeleid te doen slagen. Anders gezegd, de totstandkoming van een moderne staat onder Reza Shah werd bereikt door het onderdrukken van en dus ten koste van de politieke ontwikkeling en alle andere manifestaties van democratische aspiraties van de volkeren binnen de nieuwe modern staatsgrenzen. Kortom, dit beleid beoogde door dwang de nationale Koerdische identiteit te integreren en te assimileren met de gewenste dominante identiteit, namelijk de Perzische. Door de Tweede Wereldoorlog werd dit moderniseringsproces van Reza Shah echter getemperd en beëindigd.

De fysieke interventie van de geallieerden in Iran in augustus 1941 werd door vele Iraanse Koerden gezien als een voorbode om een zekere mate van autonomie voor Koerdistan te kunnen bereiken. Na de verbanning van Reza Shah werd deze omstandigheid ook gezien als een middel voor het hernieuwd herstellen van de macht van de Koerdische stammen. De aanwezigheid van de militaire grootmachten in Iran veranderde de sociaal-politieke atmosfeer. Een deel van het Iraanse Koerdistan, van Mahabad tot Saqqiz, was gelegen tussen de invloedssferen van de grootmachten Engeland en de Sovjet-Unie. Vanuit deze regio maakten de Koerdische culturele en vooral politieke instituties opgang. De JK-partij, gebaseerd op een linkse ideologie, was een van de politieke instituties die kan worden beschouwd als de eerste Koerdische nationalistische politieke partij in de Iraanse geschiedenis. De JK-partij streefde naar de nationale onafhankelijkheid van het Groot-Koerdistan. De eenheid van de Koerden, politieke macht voor de middenklasse en het recht op Koerdisch onderwijs gegeven in de Koerdische taal, werden de belangrijkste politieke

eisen van de JK-partij. Het werd mede de basis voor de oprichting van de KDP en de Republiek van Koerdistan.

Onafhankelijkheid van een Groot-Koerdistan of zelfs van een Iraans Koerdistan was niet de eerste politieke ambitie van de Republiek van Koerdistan. Vanaf het begin van haar oprichting werd gestreefd naar autonomie binnen de Iraanse territoriale eenheid. Het leek erop alsof in de tweede helft van haar bestaan de Republiek haar autonomie op zou geven door te streven naar de instelling van Provinciale Raden. Dit streven bleek echter ook problematisch voor de Koerdische leiders, omdat de stadsregio Mahabad zelf niet de status had van een provincie, maar deel uitmaakte van de West-Azerbeidzjan-provincie. Daarom namen de Iraanse en zeker de Azerbeidzjaanse regeringen de mogelijke oprichting van deze Republiek niet serieus en beschouwden zij Mahabad als deel van het Azerbeidzjaanse territorium. Om deze reden heeft, omdat de onderhandelingen tussen de Azerbeidzjaanse en de Iraanse vertegenwoordigers op een formeel hoog niveau werden gevoerd, de Iraanse regering de leiders van de Koerdische Republiek niet serieus bejegend toen zij Teheran bezochten voor soortgelijke onderhandelingen. De onderhandelaar Ghavam nodigde de leiders van de Republiek afzonderlijk uit naar Teheran te komen. Hij deed dit om te provoceren en om de verdeeldheid tussen de Azerbeidzjaanse en de Koerdische regering aan te wakkeren. Ghavam had kennelijk geen enkele serieuze bedoeling om de Koerdische kwestie te agenderen.

Hoewel de meerderheid van de Koerdische gemeenschap, met inbegrip van intellectuelen en schrijvers, de Republiek van Koerdistan als een nationalistische beweging beschouwden, bleek deze vorm van nationalisme beperkt in zijn mogelijkheden. Het was niet de 'nationale' vorm van Iraans-Koerdisch nationalisme. Het kan eerder worden beschouwd als een vorm van gelokaliseerd nationalisme. Deze vorm van gelokaliseerd Koerdisch nationalisme in 1946 is ingewikkeld en kan niet worden gedefinieerd met behulp van het algemene concept van nationalisme. De ontwikkeling en de volwassenheid van het nationalisme hingen samen met het stimuleren van de industrialisatie. De agrarische transformatie ten gunste van de industriële samenleving is voor Gellner de voorwaarde voor de ontwikkeling van het nationalisme. Het was dit nationalisme dat wortelschoot in de tweede helft van de negentiende eeuw in Europa. In welke mate was de Koerdische gemeenschap in 1946 een industriële? Welnu, er was slechts een suikerfabriek in Iraans Koerdistan, de agrarische samenleving was de dominante in de periode van de Republiek van Koerdistan. De meerderheid van de Koerdische bevolking, meer dan 90%, was in 1946 nog analfabeet. Hoewel de Republiek een gedrukte krant en enkele tijdschriften voortbracht, bleef het

analfabetisme voortbestaan. De Republiek slaagde er niet in om het tribale en agrarische karakter van de Koerdische maatschappij te beïnvloeden en te veranderen.

Voor Smith bewerkstelligen drie fundamentele elementen de ideologische beweging van het nationalisme, te weten: de nationale autonomie, de nationale eenheid en de nationale identiteit. De eerste twee aspecten blijken problematisch met betrekking tot de ideologie van het Koerdische nationalisme in 1946. Het vastberaden streven naar zelfbeschikking vormt de kern van de nationale autonomie. Dit was niet het streven van de toenmalige en latere leiders van de Republiek. Ging het om streven naar onafhankelijkheid, streven naar autonomie of de vorming van provinciale raden? Dit aspect kan als volgt worden uitgelegd. Een derde van het Iraans-Koerdische gebied was onder de controle van de Republiek van Koerdistan, waarin bij de Koerdische leiders geen eensgezindheid bestond over het toekomstige beleid. Militaire en politieke besluitvorming werd voornamelijk beheerst door de persoonlijke mening van de stamhoofden. Individuele belangen van deze tribale leiders speelden een dominante rol in het bepalen van de beleidsdoelen, en niet de zoektocht naar de voorwaarden voor het bereiken van een nationaal streven. Kortom, er was geen nationale en gedeelde visie bij de Koerdische leiders en ook geen vruchtbare samenwerking tussen verschillende gouvernementele kantoren en ministeries van de Republiek. De politieke identiteit van de Republiek van Koerdistan was een product van de heersende Koerdische leiders en was voortgekomen uit de tegenstelling tussen de Koerdische identiteit en de opkomende Turkse, Perzische en Arabische identiteiten in dezelfde regio. Anders gezegd, de scheiding tussen het 'mij' en 'jij' en het 'wij' (Koerdisch) en 'zij' (Turks) was de voedingsbodem voor de vorming van de Koerdische politieke identiteit na de Eerste Wereldoorlog.

Dit proefschrift betoogt dat een belangrijke reden voor de oprichting van de Republiek van Koerdistan een 'reactie van het zelf' is als respons op de 'actie van de ander'. Aldus heeft de vorming van de Autonome Regering van Azerbeidzjan, de noordelijke Iraanse Koerden zowel in politieke als in psychologische zin aangezet tot een overhaaste afkondiging van de Republiek van Koerdistan. Een eerste politieke reden lag in het scheppen van de tegenstelling tussen 'wij' en de 'anderen'. Toen een naburige andere etnische groep erin slaagde zich voor te bereiden op zelfstandigheid en overging tot het proclameren van een eigen regering, moedigde dit de Koerden aan om zich te richten op de vorming van ook een eigen staat. Als tweede politieke statement maakte de snelle afkondiging van de Republiek, enkele weken na de eerdere afkondiging van de Azerbeidzjaanse regering, duidelijk dat de Koerden het door de Azerbeidzjaanse leiders geclaimde leiderschap in Koerdistan niet zouden accepteren. Een geheel andere maar ook belangrijke reden voor de snelle vorming van de Republiek was die

werd ingegeven door 'angst'. Een angst die ontstond uit het besef dat door de oprichting van de Azerbeidzjaanse regering niet alleen de Koerdische regio onder de controle van de Azeri-leiders zou komen te staan, maar ook dat de autonomie die Koerden genoten vanaf 1941 hiermee zou verdwijnen.

Alle getuigenissen en vastgelegde meningen in verband met deze gebeurtenis duiden erop dat het bestaan van de Republiek van Koerdistan, in tegenstelling tot die van Azerbeidzjan, de grote steun genoot van de meerderheid van de bevolking. De Republiek was populair onder de Koerdische bevolking en zij beschermde ook de rechten van andere etnische groepen, zoals die van de joden, de Azeri's, de Armeniërs, etc. De regering van de Republiek was geen revolutionaire beweging om de economische en sociale principes om te gooien, geen serieuze stap in de richting van de herverdeling van land onder de boeren en had geen marxistische ideologie. Men beoogde niet een systeem van bijvoorbeeld Russische getrainde militaire of politieke kaders. Het voornaamste nationale doel was daarentegen de Koerdische nationalistische doelen veiligstellen en uiteindelijk het stabiliseren van een zelfbeschikkende nationale overheid. De Republiek was niet alleen minder politiek ervaren, los georganiseerd en minder bestuurlijk georganiseerd, ze was ook onderdeel van een samenleving die nog steeds de tribale voorkeuren respecteerde in verwantschap, familiebanden en religieuze broederschap. Onomstotelijk feit is dat de Koerdische gemeenschap in 1946 sterk werd beïnvloed door eeuwenlang ontwikkeld tribalisme en tribale verhoudingen.

Tijdens de korte regeerperiode van de Republiek van Koerdistan vonden een aantal veranderingen in de Koerdische gemeenschap plaats. Een belangrijk aspect van het nationalisme is het gebruik van de eigen taal, en dit was een van de voornaamste politieke doelstellingen van de Republiek. De Koerdische leiders van de Republiek stimuleerden Koerdische scholen tot het geven van onderwijs in de Koerdische taal. Het vergroten van de deelname van het aantal vrouwen aan politieke activiteiten was ook een speerpunt van de leiders van de Republiek. De oprichting van een vrouwenorganisatie, met medewerking van de vrouw van Ghazi Mohammad, in het bijzonder met als doel onderwijs te faciliteren, steunde veel vrouwen en moedigde hen aan om deel te nemen aan sociaal-politieke manifestaties van de Republiek. Economische en sociale hervormingen waren de belangrijkste kwesties van de Republiek van Koerdistan. Op geen van beide gebieden kon de Republiek echter genoeg resultaten bereiken. In termen van economische verworvenheden bleek de Republiek niet erg succesvol. Toen de economische situatie van de centrale Iraanse regering verslechterde in oorlogstijd en in latere naoorlogse periodes, bleek de economische

ontwikkeling in Koerdistan en de omliggende regio's nog zorgwekkender. In sommige gevallen werd als onderdeel van sociale hervormingen door de Republiek een burgerlijk rechtssysteem ingevoerd, maar de uitvoering van het grote plan van sociale hervorming mislukte. De relatie tussen boeren en hun landheren werd niet verbeterd, stamhoofden en grootgrondbezitters bleven de belangrijkste actoren voor het verzegelen van het beleid van de Republiek. De Republiek van Koerdistan gaf ook veel aandacht aan de vorming van het nationale leger, waarbij de leiders van de Republiek een modern Koerdische leger probeerden op te bouwen. Aan het einde van de Republiek bleef ondanks deze inspanning het tribale karakter in deze krijgsmacht de boventoon voeren. In haar korte bestaan heeft de Republiek wel overwinningen geboekt op het gebied van communicatie, cultuur en taal. Er werd een scala aan middelen geproduceerd, zoals kranten, tijdschriften, radiovoorzieningen, bioscoopinfrastructuur, enz. Deze media werden alleen mogelijk gemaakt door de financiële steun door de Sovjetregering.

De democratie als een van de belangrijke principes van de moderniteit heeft vóór, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog in dit geval niet geleid tot de vorming van de Republiek van Koerdistan. De Iraanse regering heeft nooit officieel ingestemd met de eerbiediging van de politieke of zelfs de culturele rechten van de etnische Koerden in Iran. De oplossing van de Koerdische kwestie in 1946 door meer gedelegeerde democratie vanuit de centrale overheid was een belangrijke eis van Ghazi Mohammad. De Iraanse regering heeft geen rekening gehouden met deze verlangens. De gebeurtenissen als gevolg van de Tweede Wereldoorlog in Iran waren echter wel belangrijke redenen voor de vorming van de Republiek van Koerdistan. Het ontstaan van de Republiek bleek een product van overhaaste reacties op de grotere gebeurtenissen eromheen, zeker door de aanwezigheid van de legers van de grote mogendheden in Iran. Aldus heeft deze nabije aanwezigheid van de grote mogendheden in Iran mede geleid tot de vorming van de Republiek van Koerdistan. Immers als gevolg van de ineenstorting van het totalitaire regime van Reza Shah en de ontwapening van de militaire regering in het noorden van Iraans Koerdistan, kreeg de meerderheid van de inheemse Koerdische bevolking de kans het lot in eigen hand te nemen door het grondvesten van hun eigen regering.

Het Anglo-Amerikaanse beleid ten aanzien van de Koerden in Iran is duidelijk. Vanaf het begin van de bezetting van Iran in 1941 hebben de betreffende staten geen ondersteuning of stimulering aangeboden aan de Koerdische leiders voor het in stand houden van het Koerdische streven. Het centrale beleid van de Anglo-Amerikaanse macht was gericht op een goede relatie met de Iraanse centrale overheid en men ondersteunde en adviseerde het Iraanse

regime. In tegenstelling hiermee steunde de Sovjet-Unie de regionale machten die tegen de Iraanse regering waren. Een van deze regionale machten in Iran waren de Koerden en de Koerdische beweging. De Sovjets waren echter niet van plan om een langetermijnbeleid voor de Koerden en Koerdistan te ontwikkelen. Sovjetpolitici beseften dat de mogelijke vorming van een Koerdische staat geen wenselijke politieke ontwikkeling voor de Sovjetpolitiek in de regio zou zijn. De Sovjets zagen de stabilisering van een Koerdische regering als des te verontrustender omdat zij zelfs tot lang na de Eerste Wereldoorlog dachten dat de vorming van een Koerdische staat een politiek project van het Britse imperialisme was. De Sovjets wilden met hun buitenlandse politiek de Britse imperialistische expansie tegenhouden. Daarom hadden de Sovjets niet alleen een mogelijke vorming van een Koerdische staat geweigerd en tegengewerkt, zij waren tegen elke vorm van autonomie. In 1945 en 1946 voerde de Sovjet-Unie een kortetermijnpolitiek ten aanzien van de Koerden in Iran. Zij voorzagen in drukpersfaciliteiten en militaire faciliteiten voor de Republiek en onderhielden goede economische betrekkingen. Voor de realisatie van hun politieke en economische doelen gebruikte de Sovjetregering de Koerdische beweging in Iran als instrument tegen de Iraanse regering. Dit gaf twee operationele antagonistische beleidsdoeleinden binnen het conflict van belangen van de grote mogendheden: de Anglo-Amerikaanse steun aan de Iraanse regering en Sovjetondersteuning aan de regionale bewegingen, vooral de Azerbeidzjaanse regering. Deze tegenstelling leidde tot de naoorlogse 'Iraanse Crisis'. In de internationale context werd deze bekend als oorsprong van de Koude Oorlog in het Midden-Oosten.

Al gedurende zijn gehele bestaan tracht Rusland over land de toegang tot de zuidelijke open zee te annexeren. In de negentiende eeuw, met de verovering van Centraal-Azië en sommige noordelijke provincies van Iran, kwam voor de Russen dit doel dichterbij. Deze waarschijnlijke wens tot uitbreiden naar het zuiden werd tegengewerkt door een sterke macht die zijn zeeroute naar India verdedigde: Groot-Brittannië. Voor zowel Britten als Russen was het in het begin van de twintigste eeuw economisch en strategisch belangrijk grondstoffen te verkrijgen en er was volop olie beschikbaar in Iran. In de periode van de Tweede Wereldoorlog gaf deze noodzakelijke olie een 'belangenconflict' in het Midden-Oosten tussen de Russische en de Britse regeringen. Als de Tweede Wereldoorlog eindigt, verzwakt de Britse rol in het Midden-Oosten en wordt de militaire aanwezigheid van Groot-Brittannië in het oostelijke Middellandse Zeegebied en in het Midden-Oosten teruggebracht tot louter essentiële Britse en imperialistische belangen. Hoewel Groot-Brittannië nog steeds de pretenties van een machtige staat had, was de harde waarheid dat de oorlog de Britse economie kreupel had gemaakt en dat het land niet meer de kosten van de internationale

politiek kon dragen. In reactie op de Sovjetacties in Iran moest Engeland uit noodzaak gaan samenwerken met de Verenigde Staten om zich tegen de Sovjetoliebelangen in het Midden-Oosten te beschermen. Groot-Brittannië bleef als belangrijke macht handelen in het belang van de bescherming van westerse waarden. In wezen echter ten gunste van de Amerikaanse belangen in delen van het Midden-Oosten, en dit zelfs tijdens Trumanregering. Deze regering markeert het omslagpunt in de twintigste eeuw vanaf waar Amerika de plaats van Groot-Brittannië overneemt als overheersende grootmacht.

De meeste historici beweren dat de aanwezigheid van Sovjettroepen in het noorden van Iran politieke en economische motieven had. Politiek, want Rusland streeft ernaar dat Iran een buffer voor zijn zwakke zuidelijke grens wordt. Economisch, want Rusland beschermt zijn belangen in de olieproductie in de noordelijke Iraanse provincies. De nationale belangen van de grootmachten stonden duidelijk op de agenda in de periode van de Iraanse crisis van 1945-1946: de Amerikanen deden een beroep op Atlantic Charter principes (zie appendix I), de Britten beschermden hun traditionele imperium en de Sovjet-Unie ging zelfs zo ver zuidelijk als mogelijk. De Iraanse crisis illustreerde het conflict van belangen van de grootmachten en markeerde aldus het begin van het ontstaan van de Koude Oorlog in het Midden-Oosten. In het geval van de Iraanse crisis richtte de Anglo-Amerikaanse samenwerking zich tegen de Sovjet-Unie om de Sovjets te dwingen hun troepen terug te trekken uit Iran. Dat de Sovjettroepen terug werden getrokken was voornamelijk toe te schrijven aan het feit dat de Sovjetpolitieke strategieën voor de Iraanse crisis hadden gefaald. Waarschijnlijk zijn er vier belangrijke factoren die het mislukte beleid van de Sovjet-Unie in de Iraanse crisis verklaren. Ten eerste: de Verenigde Naties waren het instrument voor het beslechten van geschillen tussen naties, en zij handelden aldus. Ten tweede traden de VS vanaf 1945 steeds krachtiger op tegen de Sovjetaanwezigheid in het Midden-Oosten. Ten derde dachten de Sovjets dat de oprichting van twee autonome regeringen, Koerdistan en Azerbeidzjan, genoeg was om hun doel van het krijgen van olieconcessies te bereiken; dit plan had echter gefaald. Ten slotte werd de voorkeur gegeven aan bilaterale onderhandelingen boven gewapende confrontatie of eenzijdige gewapende actie.

De ontwikkeling van het Amerikaanse beleid ten aanzien van Iran was om de Westerse mogendheden een 'frontlinie' tegen de Sovjetpenetratie in het Midden-Oosten te verschaffen. De hele kwestie van de Sovjet-Amerikaanse betrekkingen wordt sterk vertroebeld door een 'ideologische bagage'. Van daaruit wordt de Sovjet-Unie gezien als alleen een agressor: koppig, onverzettelijk en expansionistisch. Bij de beschrijving van de Amerikaanse diplomatie ten aanzien van Iran heeft Kuniholm gewezen op het belang van het

lokale nationalisme. Aan het einde van de Eerste Wereldoorlog vertegenwoordigt het nationalisme in het Midden-Oosten weinig meer dan een ongemakkelijke en irritante omstandigheid voor de grote mogendheden. Tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog was het nationalisme een belangrijke factor in de beleidsvorming. Het werd krachtig versterkt door de ontwikkeling van de olie-industrie en is sindsdien uitgegroeid tot een cruciale belemmering voor de vrijheid van handelen van de grootmachten.